

MAKTAB O'QUVCHILARINI KASB HUNARGA YO'NALTIRISHDA PSIXOLOGNING ROLI

Rustamova Ra'no Nasriddinovna

Toshkent shaxar Yunusobod tumani 17- IDUM psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqola psixologlarning maktab o'quvchilarining kasbiy yo'nalishiga sezilarli ta'sirini yoritib beradi, ularning martaba rivojlanishining ijobiy natijalarini rag'batlantirish va o'quvchilarning umumiy farovonligi va muvaffaqiyatini oshirishdagi rolini ta'kidlaydi. Taqdim etilgan ma'lumotlar maktab o'quvchilarining ma'lumotli va mazmunli kasbiy qarorlar qabul qilishlari uchun zarur vositalar va resurslarga ega bo'lishini ta'minlash uchun kasbga yo'naltirish dasturlariga psixologik yordamni kiritish muhimligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: maktab o'quvchilari, psixologlar, kasb ,malaka, bilim, ko'nikma.

Yangi O'zbekistonning 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasida umumta'lim maktablari kasb o'rganish istagidagi bitiruvchilarining davlat tomonidan kamida bir kasbni egallashiga ko'maklashuvchi tizimni joriy etish vazifasi belgilangan. Ana shu topshiriq ijrosini ta'minlash maqsadida ko'rilayotgan chora-tadbirlar o'quvchilarning muayyan kasb o'rganib, maxsus malakaga ega, raqobatbardosh kadr bo'lib yetishishiga xizmat qiladi. Zero, iqtisodiyot barqarorligi, barcha sohalarda rivojlangan davlatlar bilan bellasha olish ham mehnat bozoridagi kadrlarning salohiyatiga bog'liq. Bunday kadrlar esa, eng avvalo, maktabda shakllanadi. O'quvchilarning bilimli va to'g'ri kasb tanlashini ta'minlashda maktab o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirishda psixologlarning o'rni katta. Psixologlar o'quvchilarga turli martaba imkoniyatlarini o'rganish, ularning qiziqishlari va iste'dodlarini tushunish va ularning martaba qarorlarini qabul qilish jarayoniga to'sqinlik qilishi mumkin bo'lgan har qanday hissiy yoki psixologik to'siqlarni bartaraf etishda yordam berish uchun inson xatti-harakatlari va kognitiv rivojlanish bo'yicha o'z tajribasini olib boradilar. Psixologlar maslahat, baholash va yo'l-yo'riqlar orqali maktab o'quvchilarida muvaffaqiyatli kasb tanlashda muhim fazilatlar bo'lgan o'z-o'zini anglash, o'ziga ishonch va qat'iyatlilikni rivojlantirishga yordam beradi. Qo'llab-quvvatlovchi va tarbiyalovchi muhitni yaratish orqali psixologlar o'quvchilarga real maqsadlarni qo'yish, qiyinchiliklarni engish va zamonaviy mehnat bozorining murakkabliklarida harakat qilish imkoniyatini beradi. Psixologlar insonning xulq-atvori, rivojlanishi va ruhiy salomatligi bo'yicha o'zlarining tajribalari bilan o'quvchilarga turli martaba yo'llarini o'rganish va ularning kelajagi haqida ongli qarorlar qabul qilish sayohatiga kirishayotganlarida bebaho yo'l-yo'riq, yordam va maslahat beradilar. Maktab o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirishda psixologlarning asosiy vazifalaridan biri o'quvchining kuchli, zaif tomonlarini, qiziqishlari va moyilliklarini yoritib beruvchi har tomonlama baholashdan iborat. Qobiliyat testlari, shaxsni baholash va martaba inventarlarini o'tkazish orqali psixologlar o'quvchilarga o'zlarining o'ziga xos xususiyatlari, afzalliklari va potentsial martaba imkoniyatlarini chuqurroq tushunishlariga yordam beradi. Ushbu baholashlar o'quvchilar uchun

ularning individual fazilatlari va intilishlari bilan aks-sado beradigan turli sohalar, kasblar va ta'lim yo'llarini o'rganish uchun qimmatli vosita bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, psixologlar o'quvchilar bilan yaqindan hamkorlik qilib, ularning martaba izlash va qaror qabul qilish jarayoniga to'sqinlik qilishi mumkin bo'lgan har qanday to'siq yoki muammolarni aniqlash va hal qilish uchun ishlaydi. O'ziga ishonchsizlik, muvaffaqiyatsizlikdan qo'rqish, tashqi bosim yoki ishonchsizlik kabi muammolar o'quvchining o'zi xohlagan kasbini egallash qobiliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Maslahat, hissiy qo'llab-quvvatlash va shaxsiy yo'l-yo'riqlar orqali psixologlar o'quvchilarga ushbu to'siqlarni engib o'tishga, chidamlilikni oshirishga va martaba maqsadlariga nisbatan ijobiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Psixologlar o'z-o'zini kashf qilish va izlanishga yordam berishdan tashqari, o'quvchilarga har qanday kasbda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam berishda muhim rol o'ynaydi. Samarali muloqot, muammolarni hal qilish, qaror qabul qilish va jamoada ishlash psixologlar o'quvchilarda rivojlantirishga yordam beradigan asosiy vakolatlarining bir nechta misolidir. Psixologlar malaka oshirish, rol o'ynash va shaxslararo o'zaro munosabatlar uchun imkoniyatlarni taqdim etish orqali o'quvchilarni raqobatbardosh va tez rivojlanayotgan mehnat bozorida muvaffaqiyat qozonishlari uchun zarur vositalar bilan jihozlashadi. Bundan tashqari, psixologlar maktab o'quvchilari uchun maslahatchi, maslahatchi va advokat bo'lib xizmat qiladi, ularning kasbiy izlanishlari davomida yo'l-yo'riq va yordam beradi. O'quvchilar uchun o'z tashvishlari, umidlari va intilishlarini ifoda etishlari uchun xavfsiz va inklyuziv muhitni yaratish orqali psixologlar ochiq muloqot va hamkorlik uchun joy yaratadilar va shu bilan o'zlarining yosh mijozlari bilan ijobiy va vakolatli munosabatlarni rivojlantiradilar.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, maktab o'quvchilarini to'laqonli kasbga yo'naltirishda psixologlarning o'rni serqirra va beqiyosdir. Baholash, maslahat berish, ko'nikmalarni rivojlantirish va murabbiylik orqali psixologlar o'quvchilarga o'zlarini oldilariga mazmunli maqsadlar qo'yishga va foydali va qoniqarli martaba sari yo'lni boshlashga imkon beradi. Psixologlar insonning xulq-atvori va rivojlanishidagi tajribalaridan foydalanib, kelajak avlodning kelajagini shakllantirishga muhim ta'sir ko'rsatadi, ularni tanlagan kasblarida muvaffaqiyatga yo'naltiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'oziyev E., Mamedov K. Kasb psixologiyasi. – T.: O'zMU, 2003. 156-b
2. Yusupova F. I. O'quvchilar individual tayyorgarligini amalga oshirishning pedagogik-psixologik jihatlari. “Xalq ta'limi” jurnali. 2005. №5. 90-93-b.
3. Maxmudova .D. “O'quvchilarni kasbga yo'naltirishga oid pedagogik faoliyat elementlari orasidagi uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash”. Xalq ta'limi jurnali. №3 son, 57-58 bet.
4. www.ziyonet.uz